



Cerca (<http://temaria.net/simple.php?origen=1575-5886&idioma=ca>)

Nous ecosistemes a la biblioteca del segle XXI. Recerca i propostes per a la futura Biblioteca Gabriel García Márquez de Barcelona

[Versión castellana]

GUILLERMO SEVILLANO BENGOCHEA

Professor associat de l'Escuela Técnica Superior de Arquitectura

Universidad Politécnica de Madrid

Soci fundador de l'estudi SUMA

admin@sumaarquitectura.eu

ELENA ORTE LARGO

Sòcia fundadora de l'estudi SUMA

admin@sumaarquitectura.eu

Opcions



PDF

<meta />

[Metadades](#)

Resum

Objectius: per què anar a una biblioteca avui dia?, quines prestacions irremplaçables pot oferir el seu espai físic que facin que el viatge valgui la pena? El text presenta una investigació en desenvolupament per redefinir el programa de la futura Biblioteca Gabriel García Márquez de Barcelona, que serveix com a reflexió global sobre la necessitat d'aconseguir un nou consens sobre com han de ser les biblioteques públiques de la nostra era.

Metodologia: el document presenta uns breus exemples significatius del procés de recerca i disseny, inspirat en la metodologia de la teoria de l'actor-xarxa, en el qual es descriuen, tradueixen i hibriden situacions locals i globals potencialment transportables als equipaments bibliotecaris amb l'objecte d'afegir-los noves prestacions programàtiques.

Resultats: arquitectura i entorn, col·lecció i activitats, usuaris i personal han de formar nous ecosistemes en els quals allò hàptic, allò corpori i allò atmosfèric sustentin la funció pública de la biblioteca com a plataforma del coneixement enfront de la puixança de les tecnologies de la informació i la comunicació. La futura Biblioteca es proposa, així, com una versió intensificada i singular de la ciutat que l'envolta i de les llars de tots els seus veïns. Si ha de caracteritzar-la una col·lecció, serà la del repertori de situacions i ambients únics que faran de l'accés, l'intercanvi i la producció de coneixement una experiència irremplaçable. En última instància, el que doni sentit als seus espais no tindrà cabuda en un correu electrònic.

Resumen

Objetivos: ¿por qué ir a una biblioteca hoy en día?, ¿qué prestaciones irremplazables puede ofrecer su espacio físico que hagan que el viaje merezca la pena? El texto presenta una investigación en desarrollo para redefinir el programa de la futura Biblioteca Gabriel García Márquez de Barcelona, que sirve como reflexión global sobre la necesidad de alcanzar un nuevo consenso sobre cómo deben ser las bibliotecas públicas de nuestra era.

Metodología: el documento presenta unos breves ejemplos significativos del proceso de investigación y diseño, inspirado en la metodología de la teoría del actor-red, en el que se describen, traducen e hibridan situaciones locales y globales potencialmente trasladables a los equipamientos bibliotecarios con el objeto de añadir nuevas prestaciones programáticas.

Resultados: arquitectura y entorno, colección y actividades, usuarios y personal deben formar nuevos

ecosistemes en los que lo háptico, lo corpóreo y lo atmosférico sustenten la función pública de la biblioteca como plataformas del conocimiento frente a la pujanza de las tecnologías de la información y la comunicación. La futura Biblioteca se propone, así, como una versión intensificada y singular de la ciudad que la rodea y de los hogares de todos sus vecinos. Si debe caracterizarla una colección, será la del repertorio de situaciones y ambientes únicos que harán del acceso, el intercambio y la producción de conocimiento una experiencia irremplazable. En última instancia, lo que dé sentido a sus espacios no tendrá cabida en un correo electrónico.

Abstract

Objectives. In this day and age, why should libraries continue to be physical spaces? What features of the traditional library can make our physical trip there worthwhile? This article reports on an ongoing project to redefine the programme of Barcelona's future Gabriel García Márquez Library and reflects upon the need to re-evaluate the role of public libraries in general.

Methodology. The article examines some important examples of processes of research and design which take their inspiration from the methodology of actor network theory and which describe, transform and hybridize local and global situations that can be transferred to library installations and enable library programmes to offer users new features.

Results. The article concludes that the traditional library building must incorporate new ecosystems to bring together the various aspects of a centre, including its physical architecture, environment, collections and activities, users and staff. In our IT-driven era, the tactile, corporeal and atmospheric features of these ecosystems should be combined to sustain the public function of libraries as platforms of knowledge. The physical space of the library of the future can be understood as a kind of concentrated replica of the city community outside its doors and of the homes of the neighbours who are its users, recalling elements of that environment but also creating its own unique character. In this context, physical library holdings should be stores of unique situations and environments that make access to knowledge and the exchange and production of knowledge experiences that cannot be reproduced in virtual centres. In short, the value of the library's physical spaces will go beyond what a simple email message might be able to explain.

Paraules clau: Biblioteques públiques, Edificis, Arquitectura, Biblioteca Gabriel García Márquez (Barcelona)

Keywords: Public libraries, Buildings, Architecture, Biblioteca Gabriel García Márquez (Barcelona)

Rebut: 10/01/2017. Acceptat: 13/03/2017.

1 Introducció

1.1 Motivació

Quan vam començar al nostre estudi d'arquitectura el projecte de la futura Biblioteca Gabriel García Márquez a Barcelona, després de guanyar el concurs, vam sentir que no podíem limitar-nos a complir només l'encàrrec aconseguit. Als ulls del jurat, la proposta i el futur projecte resoldrien de la manera més afortunada possible les exigències arquitectòniques habituals del futur edifici (definició de l'espai, suport estructural i envoltant, control de les relacions amb l'entorn —accessos, vistes, etc.—, condicionament de l'hàbitat —il·luminació, climatització, etc.—), però en realitat no responien a una sèrie de preguntes fonamentals que ens inquietaven i, en realitat, sobrevolen qualsevol promoció d'espai públic. Per què anar a una biblioteca avui en dia? Quines experiències, situacions i atmosferes poden oferir-se que no es trobin en altres plataformes? Quines prestacions irremplaçables pot oferir el seu espai físic que facin que el viatge valgui la pena?

Les últimes dècades, amb la tercera revolució industrial i el desenvolupament de les tecnologies de la informació i la comunicació, han posat en crisi no només els models precedents de biblioteca, sinó fins i tot la seva funció pública. Si pràcticament tot està disponible en línia, si els mitjans digitals permeten un major i més ràpid accés a la informació, de naturalesa virtual, quins avantatges competitiu ofereix l'espai físic de la biblioteca? Si patim una saturació de dades, el nostre problema no és l'accés a la informació. Llavors, per què anar a una biblioteca? La Biblioteca Pública d'Aarhus ha desenvolupat un projecte anomenat The Transformation Lab, precisament dissenyat per tractar de respondre aquestes preguntes. Si tot està disponible en línia, per què anar a una biblioteca? El nombre d'articles que es pregunten en termes semblants pel futur de les biblioteques és significatiu (vegeu, per exemple, Matthews, 2009; Agresta, 2014; Bisbrouck [*et al.*], 2003; Latimer; Niegaard, 2007; Diffley, 2012).

1.2 Equip de treball

Hem volgut contribuir a aquesta discussió global amb la recerca que hem dut a terme durant l'últim any i alguns resultats de la qual s'avancen en aquest article. Amb la participació de tres alumnes del màster de l'Escuela Técnica Superior de Arquitectura de Madrid (Universidad Politécnica de Madrid) i la contribució d'una beca Universia del Banc Santander, el treball s'ha plasmat en una sèrie de documents que el Consorci de Biblioteques de Barcelona ha acollit amb l'entusiasme suficient com perquè ara col·laborem amb la institució i la Diputació de Barcelona en la redefinició i millora del programa funcional de les futures

biblioteques de la província, en una línia de treball que no considerem ni de bon tros tancada. Durant aquest temps, hem combinat l'experiència del nostre estudi en projectes de biblioteques (Biblioteca Central de Hèlsinki, Biblioteca Comarcal de Gran Tarajal a Fuerteventura, etc.) i l'entusiasme i talent dels nostres col·laboradors investigadors, amb la creença que les biblioteques encarnen insuperablement la nostra aspiració social d'espai públic i la voluntat de capturar i desenvolupar tot el seu potencial com a elements irremplaçables del nostre entorn construït.

1.3 Context de la recerca

La futura Biblioteca Gabriel García Márquez del barri de Sant Martí de Provençals és una promoció de l'Ajuntament de Barcelona, promoguda per BIMSA, empresa municipal d'infraestructures, i en la qual participen el Consorci de Biblioteques de la ciutat i el districte de Sant Martí com a institucions gestores de l'equipament. Es tracta d'una biblioteca de barri que s'insereix dins de la densa xarxa municipal de biblioteques locals que aposta per una proximitat i relació amb el veïnat al qual serveix molt intensament.

2 Etapes de la recerca

La recerca ha tingut les etapes fonamentals següents, que en aquest document es presenten necessàriament abreujades.

2.1 Fase de recerca: antecedents globals i referències locals

1. Estudi de precedents globals de biblioteques públiques significatives, d'on s'han extret referències de situacions programàtiques d'interès potencialment transportables a la futura Biblioteca Gabriel García Márquez.
2. Anàlisi de situacions quotidianes locals (domèstiques o de barri), també potencialment transportables a la futura Biblioteca per donar resposta als seus requisits programàtics. Es tracta de petits ecosistemes, amb les seves condicions ambientals i xarxes d'actors i agències,¹ que permeten explicar i revelar prestacions potencials per als programes i situacions que es donaran en el conjunt de la Biblioteca Gabriel García Márquez. Més endavant s'expliquen les agències a les quals ens referim i s'il·lustren amb algun exemple significatiu.
 - La via pública i l'aparador
 - Prendre la fresca i la tertúlia
 - El pati
 - Atmosferes hàptiques i sonores
 - El passeig romàntic
 - L'experiència de la informació
 - Situacions de lectura, subdividit en:
 - Esferes íntimes (lectura domèstica)
 - Lectura activa física
 - Atmosferes saludables (lectura a la natura)
 - Atmosferes estimulants (lectura en grup)
 - Atmosferes portàtils (lectura en la multitud)
3. Catàleg d'esdeveniments i activitats que podrien tenir lloc a la biblioteca. Per a cada programa possible s'analitzen dues versions, una de més formal i una altra de més informal, amb l'objectiu de fer explícites les diferents prestacions en cada parella i revelar la xarxa d'agències que en fan possible i n'intensifiquen el caràcter de cadascuna.
 - Esdeveniment cerimonial *versus* esdeveniment informal
 - Plató de televisió *versus* tertúlia informal
 - Teatre formal *versus* teatre de carrer
 - Museu *versus* mercat
 - Desfilada *versus* cercavila
 - Laboratoris *versus* tallers mòbils

2.2 Fase de disseny: propostes programàtiques

Finalment, es tradueixen, s'hibriden i subverteixen els antecedents analitzats com a propostes per a la futura Biblioteca Gabriel García Márquez. Es tracta de respostes prospectives, que resulten operatives no tant per ser irrefutables com per tractar d'obrir nous horitzons i possibilitats. S'incorporen a una versió abstracta de l'espai de la futura Biblioteca per projectar les relacions potencials entre elles. Les propostes inclouen les situacions programàtiques següents, organitzades segons l'itinerari d'accés a l'edifici i recorregut pel seu interior.

- L'àgora / aparador
- El fòrum d'idees

- L'espiral de trobades / El pati dels sentits
- El bosc encantat
- El palau de la lectura
- Laboratoris

3 Metodologia

3.1 Recopilar actors i agències i descriure xarxes de relacions

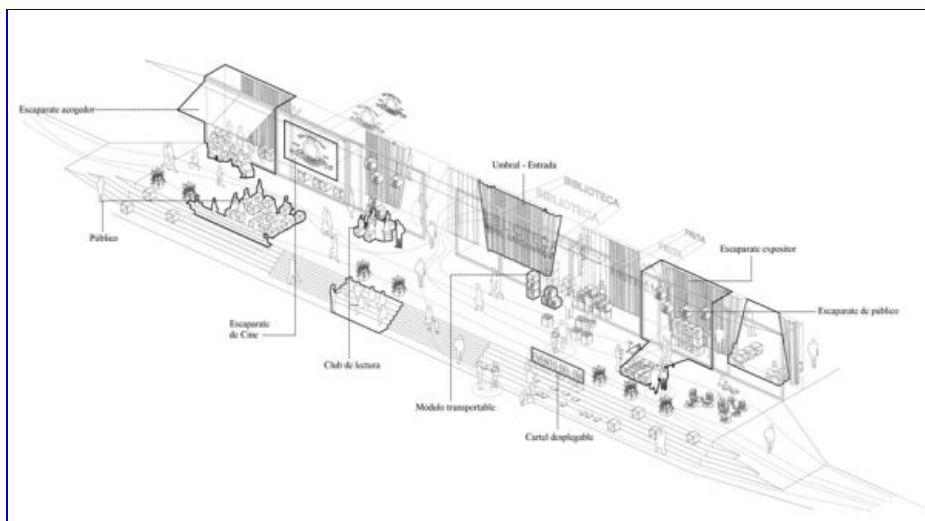
A *La construcción de los hechos científicos*, Bruno Latour, antropòleg, sociòleg i pare de la teoria de l'actor-xarxa, indica els procediments pels quals els científics construeixen els fets científics, ressaltant, per exemple, que l'assemblatge del laboratori, amb tots els seus agregats, resulta fonamental per sostenir els assemblatges dels productes científics. Basant-se en això es va desenvolupar el concepte d'*actor-xarxa*, la mònada de la qual està fet l'univers. Tot, absolutament tot el que ens envolta, és un actor-xarxa, tant humans com animals, vegetals, objectes, discursos, la qual cosa vol dir que ni és simplement un actor, és a dir, que actua independentment i sobreviuria a l'espai exterior, ni és només una xarxa, un resultat de forces sobre les quals no té elecció. "Un actor-red es, simultàneamente, un actor cuya actividad consiste en entrelazar elementos heterogéneos y una red que es capaz de redefinir y transformar aquello de lo que está hecha" (Latour, 2008).

Així, la teoria de l'actor-xarxa ens ensenya la delicada dependència dels objectes d'estudi dels escenaris, agències i xarxes en què es produeixen. Les situacions analitzades en la investigació no són esferes tancades ni escenaris congelats. Es tracta, més aviat, d'ecosistemes complexos, "territoris en disputa" amb infinites ramificacions. No són situacions estàtiques "allà a fora", ni estan construïdes de fets irrevocables, sinó d'assumpptes que concerneixen múltiples actors. El conjunt d'elements heterogenis que conformen els assemblatges analitzats abasta actors humans (personal de la biblioteca, usuaris, veïns, etc.) i no humans (els elements arquitectònics mateix,² condicions ambientals, temperatures, nivells de pressió sonora i il·luminació, relacions espacials, etc.).³

La descripció, a més, pretén anar una mica més enllà del primer cercle d'evidències. Es representen petits ecosistemes, seguint els postulats de la teoria de l'actor-xarxa, aplanant el món, no des d'un punt de vista polític, sinó des del punt de vista del sociòleg que intenta explicar quins són els elements que fan possible una situació donada. És a dir, no es projecten sobre els escenaris d'estudi jerarquies ni estructures preconcebudes, sinó que es descriuen els actors i agències que els sustenten, i les seves línies d'acció enllaçades que acaben per conformar la *xarxa de l'ecosistema*. Es representa la forma en què es relacionen objectes i subjectes, o millor, "actors humans i no humans", tots ells de "ple dret" (Callon, 1995),⁴ i les seves accions vinculades. Aquests actors, amb tots els seus *agregats*, resulten fonamentals per sostenir els *assemblatges* de les situacions analitzades. Finalment, cal prestar especial atenció a allò corpori, a allò ambiental (Rahm, 2009)⁵ i a allò hàptic (Pallasmaa, 2006), tot el que, en definitiva, incumbeix a l'espai físic i no és reemplaçable per vies digitals.

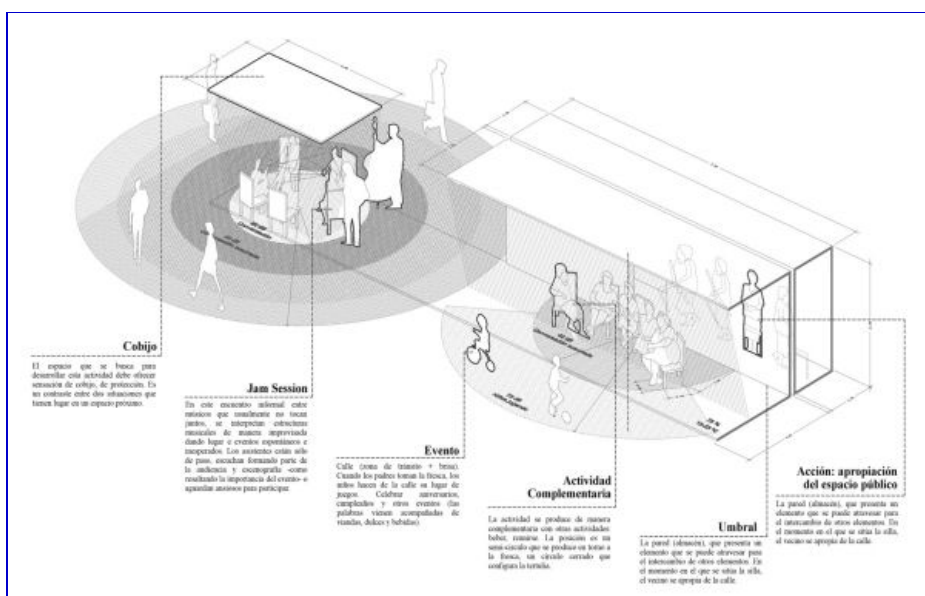
Per exemple, davant la voluntat declarada que els veïns del barri "facin seu l'espai" de l'arcada de l'entrada de la futura Biblioteca, perquè el lloc mostri activitat i interès dels veïns i aconseguixi nous enrolaments, es proposa mirar com i en quines condicions els veïns s'apropien del petit espai contigu de casa seva per "prendre la fresca" o quins recursos utilitzen els comerciants perquè els aparadors repercuteixin en l'espai del carrer. L'espai públic ofereix moltes vegades tants incentius com obstacles perquè s'ocupin i usin per a reunions quotidianes i informals, que exigeixen una xarxa de condicions ambientals i agències precises que facin possible que els actors es congreguin i la situació tingui lloc.

Les reunions a la fresca es produeixen amb l'aixopluc d'ombres i llindars, a l'empara de la calor (en l'horari de tarda, en llocs amplis, però sobretot frescos, on hi ha moviment de l'aire); però també amb la coartada d'una activitat comuna i la distracció d'un esdeveniment (nens que juguen o gent que passa). Només així els veïns s'apropien de l'espai públic al llindar de les seves propietats privades i treuen les cadires al carrer. I és que només sota la concurrència d'aquesta xarxa d'agències es dona aquest fenomen perseguit (pels dissenyadors amb gana i de vegades per les autoritats amb horror) en el qual els veïns fan seu el lloc.



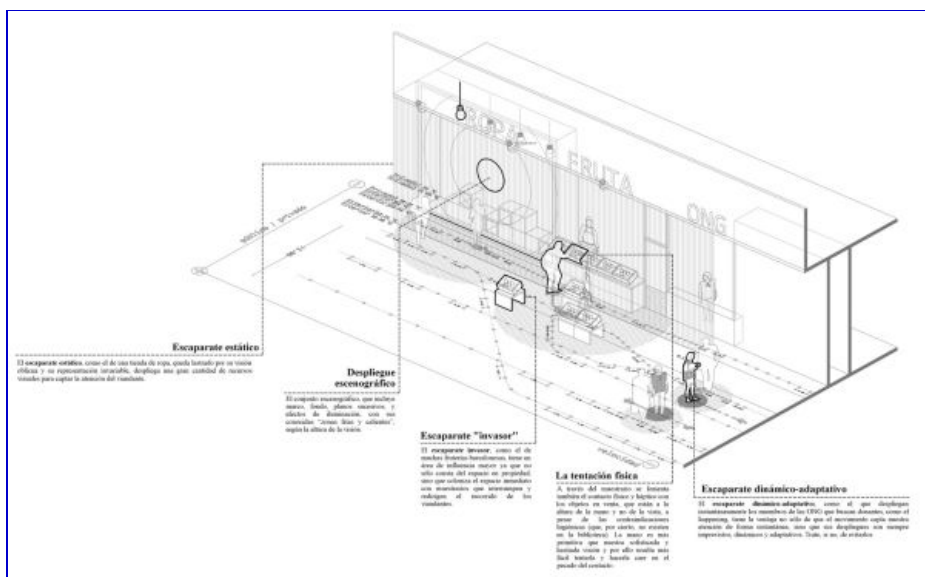
(<http://bid.ub.edu/sites/bid.ub.edu/files/38/sevillano1b.jpg>)

Figura 1. Proposta de disseny de l'àgora-aparador, en què s'hibriden les situacions locals de referència "prendre la fresca", la "tertúlia" i l'"aparador"



(<http://bid.ub.edu/sites/bid.ub.edu/files/38/sevillano2b.jpg>)

Figura 2. Anàlisi de situacions locals; "prendre la fresca" i la "tertúlia"



(<http://bid.ub.edu/sites/bid.ub.edu/files/38/sevillano3b.jpg>)

Figura 3. Anàlisi de situacions locals; l'"aparador"

Així, de vegades la tasca resulta com la d'un escenògraf, que descriu quins són els elements bàsics que

capturen i propicien una situació. I és important no obviar cap element d'attrezzo que possibilita la construcció de l'escena (mobiliari i escenaris, estris d'ambient, objectes indispensables proporcionats per la biblioteca, etc.), tant com atendre les relacions espacials i les condicions atmosfèriques. Unes altres vegades la tasca és la d'un científic que descriu els cicles i relacions ecològiques que es donen en situacions determinades que actuen com petits ecosistemes.

3.2 Fer explícit per reproduir

Com hem dit, l'objectiu és desvetllar, revelar —fer explícits,⁶ en definitiva— els elements, agents i actors que donen suport al nostre entorn construït. I, com a creadors (llegiu arquitectes, bibliotecaris o dinamitzadors socials), el propòsit és fer-ho de manera que puguem operar, modificar i construir amb ells; crear llaços i noves associacions i, així, enrolar nous actors. Cada actor al qual es vol enrolar necessita la pròpia *narrativa*, un mitjà pel qual pugui crear un lligam amb allò que es vol mantenir o activar. És el que s'anomena *vehicle de traducció*. Però no hi ha traducció sense pagar un preu i no hi ha traducció sense transformació (Latour, 2008). Alhora, sempre hi ha alguna cosa que es manté al llarg de la cadena de transformacions. Per exemple, a la cadena *casa + família = llar familiar*, no podem pensar que *casa* o *família* poden romandre invariables per formar aquesta nova associació perdurable en el temps que és la *llar familiar*. Com recorda la guineu al petit príncep de Saint-Exupéry, "domesticar" la seva naturalesa inhumana és la forma de crear llaços entre ells.

3.3 La dificultat de dissenyar nous ecosistemes

Dissenyar l'espai físic de la futura Biblioteca Gabriel García Márquez no és un procediment científic, sinó més aviat una tasca política, quant a composició del medi comú. És una tasca no objectivable, que respon a un cert estat de les coses (que es presenten com a matèria controvertida enfront, per exemple, dels fets científics), que captura unes aspiracions socials i institucionals i es materialitza amb uns recursos limitats. La metodologia seguida no pretén llançar conclusions irrevocables, sinó alimentar el desig de redefinir i millorar el programa bibliotecari i obrir noves portes a les possibilitats de disseny d'uns ecosistemes que es perceben obsoletes.

4 Un retrat de la biblioteca pública al segle XXI

4.1 Algunes metàfores caduques i la biblioteca com a condensador social

Com ja hem apuntat, la biblioteca, encara espai públic institucionalitzat, no pot aspirar a ser només un estuari, un port físic de refugi que ofereix un àmbit silenciós, asèptic, neutre, descontaminat de polítiques i interaccions socials, on el coneixement es preserva en una forma pura i desideologitzada.

Les biblioteques no poden acabar convertides en dipòsits de cadàvers del coneixement on s'emmagatzema la substància inanimada dels llibres. Com més santuaris i contenidors freds es construeixen, més usuaris aniran a buscar l'escalfor de les seves cases i la versatilitat de les seves tauletes electròniques, més actors i interessats preferiran el potencial dels fòrums virtuals per a les seves trobades i interaccions.

La flexibilitat és una altra de les receptes obsoletes. Les biblioteques han de ser capaces d'evolucionar i adaptar-se al seu entorn, però la intensitat de les experiències i atmosferes que han d'oferir diàriament demanen uns temps i recursos (més propis del teatre o dels centres comercials amb les seves campanyes de temporada) que són aliens als conceptes antics de flexibilitat. Mentre totes les situacions possibles hi tinguin cabuda, cap hi estarà tenint lloc.

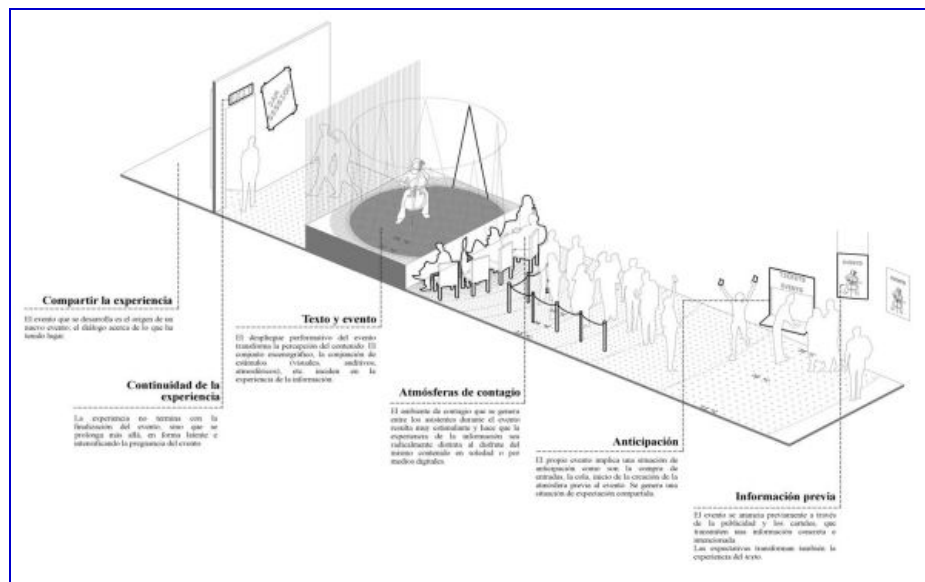
La biblioteca pública, en canvi, convertida en institució dinàmica, té la capacitat de donar carta de naturalesa a fenòmens socials que es produeixen contínuament en el seu entorn i que, si abans semblaven quedar fora dels seus marges, avui se'n podria assegurar la supervivència.

La biblioteca és capaç d'actuar com un autèntic condensador social, capturant i intensificant situacions que fomenten l'experiència de la informació, l'intercanvi i la producció de coneixement. I és que, perquè les biblioteques públiques siguin realment "nuestras universidades de la esquina" (Edwards, 2002),⁷ necessitem ser capaços de traduir les prestacions que ofereixen els diversos espais, físics i virtuals, en els quals ja tenen lloc aquestes tres funcions i incorporar-les a les nostres institucions i intensificar-les amb un caràcter únic.

4.1.1 Les experiències de la informació i el seu intercanvi

Un altre cas paradigmàtic és el de l'"experiència de la informació", que pot ser radicalment diferent en uns casos i en d'altres. No és el mateix veure un monòleg a casa que anar a un teatre, encara que el contingut sigui el mateix. I el que fa l'experiència diferent és un conjunt de condicions que són potencialment transportables a l'espai de la biblioteca pública, degudament abstrètes. La preparació per a l'esdeveniment, l'anticipació d'aquest a la cua del teatre, la participació amb els altres, l'atmosfera de contagi i estímul al pati de butaques i la continuïtat posterior de l'esdeveniment, que s'estén i es comparteix en un bar, són situacions que poden tenir lloc en una biblioteca, que haurien de recollir-se en els programes funcionals i que realment fan que el viatge a la biblioteca valgui la pena. Alguns fins i tot paguen per això.

El mateix podríem dir de l'intercanvi de coneixement. No és el mateix penjar una entrada a Facebook que opinar en una tertúlia formal entre veïns en una biblioteca, en una atmosfera ben caldejada, amb una escenografia adequada, amb l'ajuda d'una part de la col·lecció de suport de consulta i fons escènic. Els estímuls i les interaccions com a nou ecosistema i, per això, la intensitat de l'experiència són radicalment diferents.



(<http://bid.ub.edu/sites/bid.ub.edu/files/38/sevillano4b.jpg>)

Figura 4. Anàlisi de situacions; l'"experiència de la informació"

4.2 La biblioteca és una extensió de la ciutat

La biblioteca pública és una extensió de la ciutat i una versió intensificada de les situacions que s'hi donen. Podem considerar-la com un paisatge plegat a l'interior de la biblioteca de situacions domèstiques i urbanes, més o menys locals o globals. Per la seva banda, tots els ciutadans són, al seu torn, bibliotecaris (arxivers, conservadors i experts) del propi món (Van de Wiel; Bey, 2010).⁸ D'aquesta manera, l'aura institucional de la biblioteca pot deixar de servir funcions simbòliques i representatives i transformar-se en escenari d'apoderament i transmissió de pràctiques socials pretèrites i contemporànies, quotidianes i eventuais, que garanteixin un millor accés, intercanvi i producció del coneixement.

4.3 Espai públic definitiu, lloc d'esdeveniments i trobades

Allò públic es defineix com la probabilitat d'una trobada inesperada (Van der Velden, 2010). Anar a la biblioteca és un viatge d'interaccions. Un busca llibres com busca trobades. En una biblioteca avui en dia s'hi troben revistes i CD com també s'hi troba feina o una nova orientació per a la vida, la possibilitat d'abordar problemes socials o activitats polítiques. La biblioteca no ha de ser tant un dipòsit d'objectes que l'usuari va a buscar de forma específica sinó un entramat de múltiples itineraris amb un gran potencial transformador. No importa tant la destinació com el trajecte recorregut.

4.4 La biblioteca és la llar de tots

El corol·lari d'aquesta intensificació d'allò públic de la biblioteca no deriva en l'espai universal, objectiu i impersonal, sinó més aviat al contrari. La biblioteca pública es configura com un espai acollidor on cadascú pot trobar el seu lloc, el seu racó. La tradició nòrdica, en aquest sentit, és clara: les biblioteques públiques es configuren com intensificacions de l'espai domèstic. Un supera l'objecció de diferències culturals quan entén que la noció no apareix com a negació del que és públic, sinó com a fórmula per permetre als usuaris fer seu l'espai per mitjà del foment i la proliferació de pràctiques quotidianes i domèstiques.

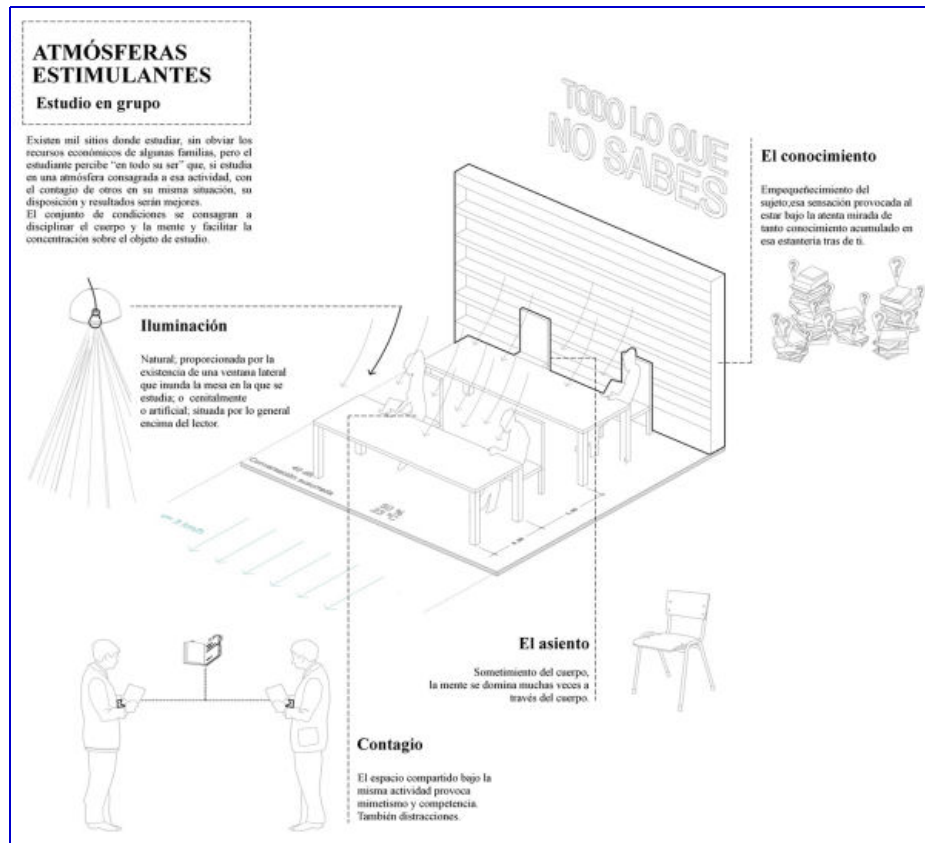
5 Conclusions provisionals

5.1 Una biblioteca física, hàptica i atmosfèrica

Defensar la pertinència de la biblioteca implica apostar per tot allò que no és substituïble per mitjans electrònics i virtuals. Avui en dia, no és possible defensar la importància d'aquests espais públics sense confiar en la seva condició física i en el teixit social lligat a la seva materialitat. Encara que les biblioteques no siguin només mitjans d'accés a la informació, són espais que conformen el nostre entorn físic, dins dels quals construïm la nostra societat. La seva corporeïtat ha de ser tan irremplaçable com els nostres carrers i places, les nostres llars i els espais que compartim amb els altres. En les últimes dècades potser les biblioteques han perdut els programes que gestionaven amb exclusivitat i donaven sentit originari a la seva

existència, però pel camí han passat a convertir-se en catalitzadors i condensadors socials, la rellevància dels quals no es basa en l'exclusivitat o gratuïtat de les seves funcions, sinó en la intensitat espacial única, gràcies als recursos institucionals, en què convergeixen i prolifereixen programes que podrien donar-se en qualsevol altre lloc.

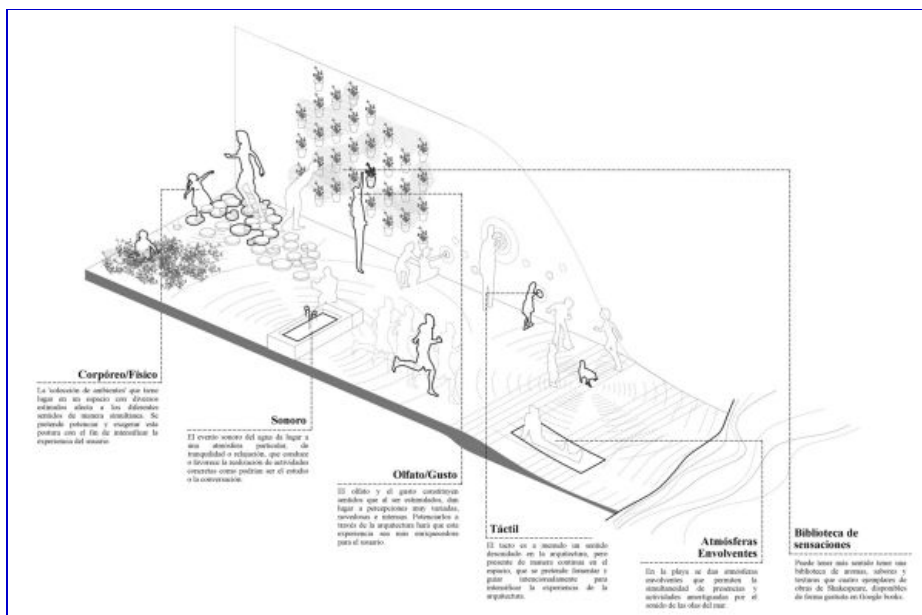
Per exemple, hi ha mil llocs on es pot estudiar, però l'estudiant percep "en tot el seu ésser" que, si estudia en una atmosfera consagrada a aquesta activitat, sotmetent la ment mitjançant la disciplina corporal, amb l'estímul d'una escenografia adequada i amb el contagi dels altres en la seva mateixa situació, la seva disposició i resultats seran millors.



(<http://bid.ub.edu/sites/bid.ub.edu/files/38/sevillano5b.jpg>)

Figura 5. Anàlisi de situacions; atmosferes estimulants: estudi en grup

Així, pel camí d'aquesta investigació hem descobert que potenciar des de l'arquitectura tot allò que no és transmissible per mitjans digitals, tot allò hàptic, allò corpori i allò atmosfèric, és la millor aposta que podem fer com a contribuïdors a l'espai bibliotecari; la "biblioteca hàptica", amb la seva col·lecció d'aromes i textures, la seva atmosfera acústica, que emmascara i promou converses i interaccions, i la seva atenció a la disposició dels cossos i les seves relacions. Entenem que, exagerant la nostra postura, des de la gestió de la col·lecció pot tenir més sentit tenir una biblioteca d'aromes, gustos i textures que quatre exemplars d'obres de Shakespeare, disponibles gratuïtament a Google Books, amb milers de comentaris, enllaços i fonts secundàries.



(<http://bid.ub.edu/sites/bid.ub.edu/files/38/sevillano6b.jpg>)

Figura 6. Anàlisi de situacions; proposta de components d'un espai hàptic i sonor

Tracti el lector escèptic, si no, d'enviar per correu electrònic unes determinades condicions ambientals, una aroma, una sensació a la pell, una emoció a la boca de l'estómac o, en definitiva, totes les prestacions que fan que les experiències del coneixement a la biblioteca puguin ser radicalment diferents del que passa a Internet o fora de les seves portes.

Una biblioteca avui en dia és, sobretot, un recull d'ambients, i el que dona sentit a l'espai de la biblioteca, en definitiva, no té cabuda en un correu electrònic.

5.2 RFID i navegació domèstica

L'aposta per allò físic no és una negació de la virtualitat. Al contrari. L'espai físic ha d'incorporar tots els avantatges del món digital que sigui possible. La tecnologia de RFID permet una versatilitat en la col·lecció que pot emular les prestacions d'Amazon. Com a usuaris, volem navegar per la col·lecció de la biblioteca amb la comoditat que ho fem asseguts a les nostres sales per mitjà de Google Books, cosa per a la qual la col·lecció podria deixar de tenir una ubicació fixa⁹ (Dijkstra, 2010).

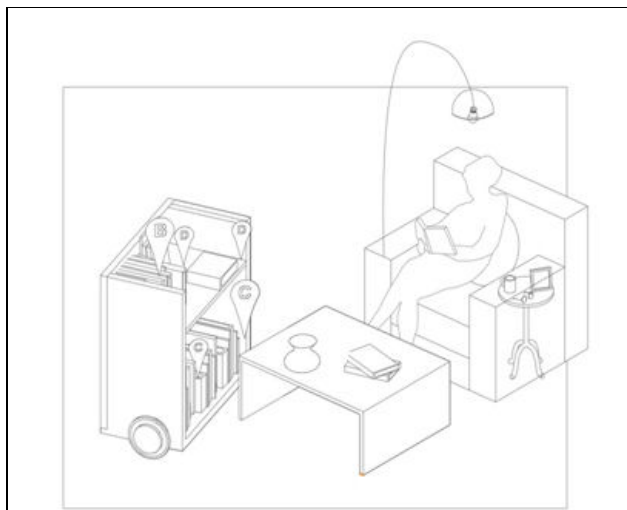


Figura 7. Carrets mòbils "intel·ligents"

5.3 Nous consensos i nous ecosistemes

La necessitat de redefinir les prestacions que aporta l'espai físic, allò corpori, arriba a totes les capes imaginables. Ens encantaria tenir una solució senzilla que ens posés a tots fora de perill, però els antics estàndards s'estan quedant obsolets a una velocitat vertiginosa.

La redefinició del programa bibliotecari és una reflexió en la qual han d'intervenir equips pluridisciplinaris en què participem usuaris i representants veïnals, personal bibliotecari especialitzat i de suport, tècnics especialistes, arquitectes, enginyers —d'estructures, instal·lacions i tecnologia bibliotecària—, consultors acústics per al condicionament de l'espai, escenògrafs i dissenyadors d'interiors, i fins i tot sociòlegs i

- Agresta, M. (2014). "What will become of the Library: How it will evolve as the world goes digital". *Slate* (April 22, 2014). <http://www.slate.com/articles/life/design/2014/04/the_future_of_the_library_how_they_ll_evolve_for_the_digital_age.html
(http://www.slate.com/articles/life/design/2014/04/the_future_of_the_library_how_they_ll_evolve_for_the_digital_age.html)>. [Consulta: 28/03/2017].
- Bisbrouck, M.-F. [et al.] (ed.) (2004). *Libraries as places: buildings for the 21st century: proceedings of the Thirteenth Seminar of IFLA's Library Buildings and Equipment Section together with IFLA's Public Libraries Sections*. Paris, France, 28 July – 1 August 2003. Munich: K. G. Saur.
- Bonta, J. P. (1977). *Sistemas de significación en arquitectura: un estudio de la arquitectura y su interpretación*. Barcelona: Gustavo Gili.
- Callon, M. (1995). "Algunos elementos para una sociología de la traducción: la domesticación de las vieiras y los pescadores de la bahía de St. Brieu". En: Iranzo, J. M. (ed.). *Sociología de la ciencia y la tecnología*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, p. 259–282.

- Diffley, M. (dir.) (2012). *The future of library services in the UK and Ireland*. London: Ipsos Mori. Social Research Institute.
- Dijkstra, R.; Hilgefort, J. (2010). "The Learning Jungle". En: Van der Werf, H. (ed.) *The Architecture of Knowledge: the library of the future*. Rotterdam: The Netherlands Architecture Institute, p. 66–79.
- Edwards, B.; Fisher, B. (2002). *Library and Learning Resource Centers*. Oxford: Architectural Press.
- Kahle, B. (2005). "The Internet Archive. Brewster Kahle, a man with a mission, discusses the digital library of the future". En: Arets, W. *Living library: Wiel Arets: University Library Utrecht*. Munich: Prestel.
- Koolhaas, R. et al. (2014). *Elements*. Venice: Marsilio.
- Kowalczyk, P. (2015). "Library of the future: 8 technologies we would love to see". *ebookfriendly.com* (December 9, 2016). <<http://ebookfriendly.com/library-future-technologies/> (<http://ebookfriendly.com/library-future-technologies/>) >. [Consulta: 28/03/2017].
- Kubo, M.; Prat, R. (ed.) (2005). *Seattle Public Library: OMA/LMN*. Barcelona: Actar.
- Latimer, K.; Niegaard, H. (ed.) (2007). *IFLA library building guidelines: developments & reflections*. Munich: K. G. Saur.
- Latour, B. (2001). *La esperanza de Pandora: ensayos sobre la realidad de los estudios de la ciencia* (1.ª ed. 1999). Barcelona: Editorial Gedisa.
- (2008). *Reensamblar lo social: una introducción a la teoría del actor-red* (1.ª ed. 2005). Buenos Aires: Manantial.
- Matthews, J. R. (2009). *The Customer-focused library: re-inventing the public library from the outside-in*. Santa Barbara: ABC-CLIO.
- Pallasmaa, J. (2006). *Los ojos de la piel*. Barcelona: Gustavo Gili.
- Rahm, P. (2009). *Architecture météorologique*. Paris: Archibooks.
- Rahm, P.; Décosterd, J.-G. (2005). *Décosterd & Rahm: distorsions*. Orléans: HXX.
- Romero, S. (2003). *La arquitectura de la biblioteca: recomendaciones para un proyecto integral*. Barcelona: Col·legi d'Arquitectes de Catalunya. <http://www.bibliotecaspublicas.cl/624/articles-10968_archivo_01.pdf (http://www.bibliotecaspublicas.cl/624/articles-10968_archivo_01.pdf) >. [Consulta: 28/03/2017].
- Sloterdijk, P. (2005). "Foreword to the Theory of Spheres". En: Ohanian, M.; Royoux, J.-C. (ed.). *Cosmograms*. New York: Lukas and Sternberg, p. 223–241.
- Umlauf, E. J. [et al.] (2002). "ARLib: the augmented library". *The First IEEE International Augmented Reality Toolkit Workshop. Proceedings*. 29 September, Darmstadt (Germany). <<http://ieeexplore.ieee.org/document/1106996/> (<http://ieeexplore.ieee.org/document/1106996/>) >. [Consulta: 28/03/2017].
- Van de Wiel, E.; Bey, J. (2010). "Public Space as Public Library". En: Van der Werf, H. (ed.) *The Architecture of Knowledge: the library of the future*. Rotterdam: The Netherlands Architecture Institute, p. 42–60.
- Van der Velden, D. (2010). "The Netbook and its Library". En: Van der Werf, H. (ed.) *The Architecture of Knowledge: the library of the future*. Rotterdam: The Netherlands Architecture Institute, p. 24–37.
- Verschaffel, B. (2010). "Guessing the Future of the Library". En: Van der Werf, H. (ed.) *The Architecture of Knowledge: the library of the future*. Rotterdam: The Netherlands Architecture Institute, p. 84–95.
- Yaneva, A. (2005). "The building is a multiverse". En: Latour, B.; Weibel, P. (ed.). *Making things public: atmospheres of democracy*. Cambridge, MA: MIT, p. 530–535.
- (2009). *The Making of a building: a pragmatist approach to architecture*. Oxford: Peter lang.

Notes

¹ La teoria de l'actor-xarxa (vegeu la nota 3) ha desenvolupat el concepte d'*actants* per referir-se a actors-xarxa humans i no humans en un ecosistema (una diferenciació que ha estat motiu de nombrosos conflictes en la sociologia). En aquest text, els actors-xarxa es denominen, de forma comunament estesa, com a *actors*, en el cas dels típicament humans, i *agències*, per als no humans.

² És significatiu, en aquest sentit, el catàleg d'elements arquitectònics contingut en l'exposició "Elements" de la Biennal d'Arquitectura de Venècia, comissariada per Rem Koolhaas (Koolhaas [et al.], 2014), encara que ha de notar-se que en el cas de la investigació s'ha prestat més atenció a la xarxa de relacions entre elements que a la seva consideració com a objectes autònoms.

³ Un recurs recurrent de la investigació (i no només del projecte en realització) és el manual sobre l'arquitectura bibliotecària i el seu compendi de recomanacions de Santiago Romero, que s'utilitzen com a

marc de referència tecnicoprojectual (vegeu Romero, 2003).x⁹

⁴ Per posar en context tots els termes sociològics amb els quals es descriuen actors humans i no humans, vegeu l'explicació paradigmàtica que fa M. Callon del paper que exerceixen vieïres i pescadors i l'intercanvi de rols i relacions entre ells.

⁵ L'atenció a les condicions atmosfèriques de l'espai ha experimentat en els últims anys una renovada intensitat amb l'estudi i representació de variables termodinàmiques. Arquitectes com Philippe Rahm, especialment, han incorporat als seus dibuixos tècnics representacions de formes d'energia i ones que la investigació pren prestats intentant capturar les condicions de temperatura, humitat, nivells de pressió sonora, etc. que defineixen un espai (vegeu també Rahm; Décosterd, 2005).

⁶ El concepte d'explicitació, de fer-se explícit, de revelar-se —amb *v*—, de manifestar-se, ha estat desenvolupat pel filòsof alemany Peter Sloterdijk. Una cosa que obviem, allò implícit, que donem per fet, es fa visible a través d'agents, fenòmens, etc. d'explicitació. En aquesta investigació volem fer el mateix.

⁷ Les biblioteques són, per descomptat, centres d'aprenentatge. "La biblioteca és la nostra universitat de la cantonada", va dir el secretari d'Estat de Cultura del Regne Unit l'any 2000. Si veritablement és el cas, per a això han de produir-se tres activitats clau relacionades entorn del coneixement: accés a aquest últim, reflexió o producció i intercanvi.

⁸ La investigació utilitza la hipòtesi inversa de la desenvolupada per Ester van de Wiel i Jurgen Bey en el seu article de 2010 "Public Space as Public Library". S'hi plantegen com a hipòtesi de treball si la línia Hofplein a Holanda fos considerada tota ella una biblioteca. Es pregunten com seria una biblioteca, si tot el que es troba en l'espai (botigues, hospitals, cafeteries, parcs, etc.) fos considerat part de la col·lecció. La ciutat apareix com a biblioteca, ja que un espai públic ben mantingut que segueix les regles d'una biblioteca està constantment organitzant i intercanviant coneixement.

⁹ A "The Learning Jungle", Rients Dijkstra i Jason Hilgefort exploren les possibilitats de disposar d'un sistema difús d'emmagatzematge, utilitzant sistemes d'identificació de radiofreqüència, amb mòduls petits d'emmagatzematge, usats per configurar espais, permanentment reconfigurables i adaptats a una actualitat sempre canviant, que facilita la interacció amb els usuaris i estimula les relacions encreuades, la volta per l'espai i els descobriments i les sorpreses.

Citació recomanada

Sevillano Bengoechea, Guillermo; Orte Largo, Elena (2017). "Nous ecosistemes a la biblioteca del segle XXI. Recerca i propostes per a la futura Biblioteca Gabriel García Márquez de Barcelona". *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 38 (juny) . <<http://bid.ub.edu/38/sevillano.htm>>. [Consulta: 11-06-2017].